

АТРАД МАЛАДЫХ СПЕЦЫЯЛІСТАЎ

У вышэйшых і сярэдніх спецыяльных навучальных установах Беларусі закончыўся навучальны год. Здадзены дзяржаўныя экзамены. Каля 5 тысяч чалавек атрымалі вышэйшую адукацыю. Сярэднія спецыяльныя навучальныя ўстановы закончыла больш як 8 тысяч чалавек. Такім чынам, звыш 13 тысяч маладых спецыялістаў у гэтым годзе ўступае ў рады будаўніцкаму камунізму, у лік працаўніцкай прамысловасці і сельскай гаспадаркі. Абсалютная большасць з іх застаецца ў Беларусі, а каля 700 выпускнікоў ад'язджае на новабудуючыя краіны — асвойваць цаліну, будаваць электрастанцыі, чыгункі, шасейныя дарогі і іншыя аб'екты народнай гаспадаркі.

гэтым годзе, напрыклад, значна павялічаны прыём у многія стацыянарныя, вясёльныя і завочныя вышэйшыя і спецыяльныя сярэднія навучальныя ўстановы. Як жа прайшлі дзяржаўныя экзамены і абарона дыпломных праектаў у вучы? Трэба сказаць, што ў большасці сваёй выпускнікі атрымалі выдатныя і добрыя адзнакі.

Колькасць закончыўшых у гэтым годзе завочныя аддзяленні нашых вучы перавышае 2.700 чалавек.

Для вырабу аглапарыту

Калектыў навукова-даследчага інстытута будаўнічых матэрыялаў разам з канструктарскім бюро Упраўлення прамысловасці будматэрыялаў Савета народнай гаспадаркі БССР распрацаваў праект комплекта абсталявання для тэхналагічнай лініі па вырабу аглапарыту. Магчымаць яе — сто тысяч кубічных метраў гэтага будаўнічага матэрыялу ў год.

Аглапарыт — лёгкі порысты запанялянік для бетонаў, які вырабляецца з гліны метадам спякання на агламератыўных рашотках. Ён замяняе прывазныя гранітны шчэбень у большасці жалезабетонных будаўнічых канструкцый.

На гастролі ў Маскву

БРЭСТ. Вялікі гонар выпай калектыву народнай харавой капэлы Брэсцкага клуба чыгуначнікаў. Яна атрымала запрашэнне выступіць з канцэртамі перад наведвальнікамі ВДНГ. Працоўныя Брэста цёпла праводзілі самадзейных артыстаў на гастролі ў Маскву.

Другое жыццё аўтамабільных шын

На Магілёўскім рэгенератным заводзе здадзены ў эксплуатацыю буйны цэх рамонт і рэстаўрацыі старых аўтамабільных шын. Ён аснашчаны высокапрадукцыйным тэхналагічным абсталяваннем, якое забяспечвае поўную механізацыю асноўных працэсавых аперацый. У цэху за год будзе аднаўляцца не менш як 20 тысяч старых аўташын.

В. ЖВАЛЕЎСКИ.

Кантроль за тэмпературай металу

Пры пракаце, каванні, гарачай штампоўцы металу важна ведаць яго тэмпературу. Гэта гарантуе вырабы ад браку.

Лабараторыяй пластычнасці Фізіка-тэхнічнага інстытута Акадэміі навук БССР створан партатыўны прыбор для перыядычнага кантролю тэмпературы металу пры хутка праходзячых працэсах яго гарачай дэфармацыі. Ён складаецца з фотэлемента высокай адчувальнасці, мікраамперметра, шклянога светаправода, а таксама «прыцэльнага» прыстасавання, якое складаецца з мушкі і дыяптрычнай планкі. З іх дапамогай імгненна рэгіструецца ступень нагрывання з адлегласці да паўтара метра.

Адкрытыя твары, жыццярэдыя прамяністыя ўсмішкі, вяселле і радасць былі ўсюды ў Хельсінкі ў час VIII Сусветнага фестывалю моладзі і студэнтаў.

БЕЛАРУСКА-РУСКИ СЛОЎНІК

Выйшаў у свет «Беларуска-рускі слоўнік», падрыхтаваны Інстытутам мовазнаўства Акадэміі навук БССР пад рэдакцыяй акадэміка АН БССР К. К. Крапівы.

У выданні змешчана 90 тысяч слоў, а таксама значная колькасць словазлучэнняў, фразеалагізмаў, прыказак, прымавак. Па свайму аб'ёму новы слоўнік амаль на 10 друкаваных аркушаў большы, чым Руска-беларускі слоўнік, які выйшаў некалькі гадоў назад.

У яго ўключаны ўсе словы, якія шырока ўжываюцца ў беларускай мастацкай літаратуры, публіцыстыцы і навукова-папулярных выданнях. Дастаткова поўна дадзена найноўшая лексіка, якая ўвайшла ва ўжытак у гады сацыялістычнага будаўніцтва.

Слоўнік выпушчаны Дзяржаўным выдавецтвам замежных і нацыянальных слоўнікаў.

АЎТАМАТ на міжгародняй станцыі

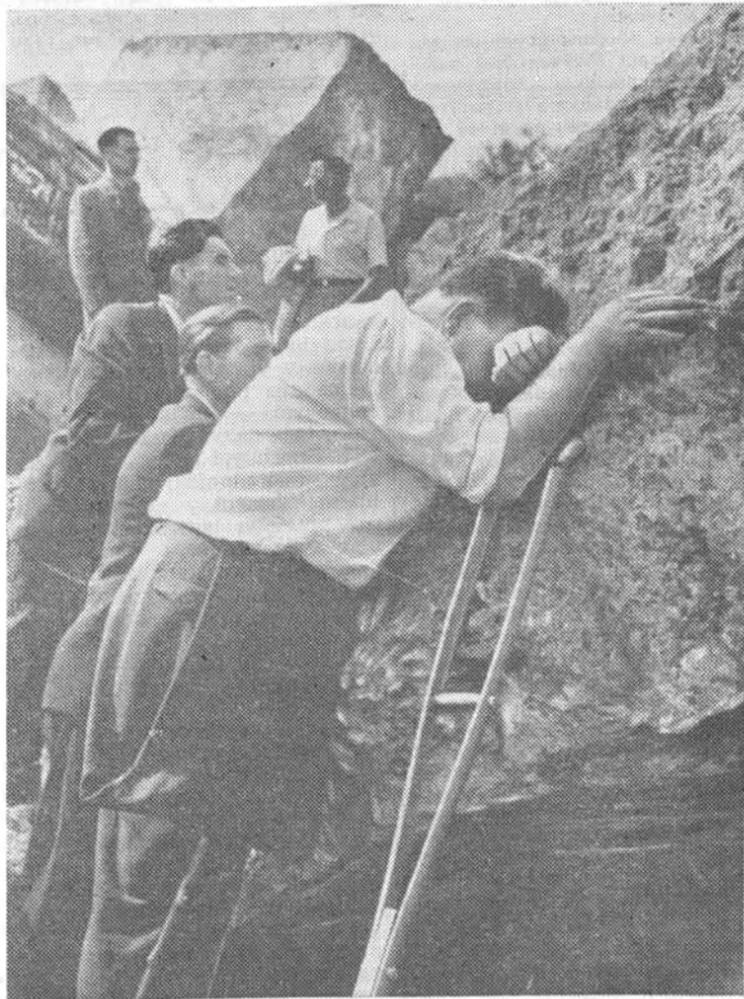
Каму не знаёма нуднае чакаванне ў зале міжгародняй тэлефоннай станцыі? Каштоўныя мінуці і гадзіны трацяць многія, чакаючы чаргі на размову.

А чаму б поўнасьцю не аўта-

матызаваць выклік абанента па прыныцу гарадскіх тэлефонаў-аўтаматаў? Студэнт Усесаюзнага завочнага электратэхнічнага інстытута сувязі Мікалай Івашка, які працуе на Гродзенскай міжгародняй тэлефоннай станцыі, доўга і карпатліва вывучаў праблемы аўтаматызацыі сувязі. Былі, як і ва ўсякім пошуку, няўдачы, але, нарэшце, апарат з аўтаматычным прыстасаваннем быў устаноўлены на Гродзенскай міжгародняй тэлефоннай станцыі.

Вы заходзіце ў кабіну. Апусціўшы ў прарэз апарата 50-капеечную манету, набіраеце нумар мінскага тэлефона. Калі ён заняты, аўтамат верне грошы. Калі ж абанент падые трубку, аўтамат, які злучан непасрэдна з мінскай лініяй, сам забяспечвае размову. Чутнасць не горшая, чым пры звычайнай сувязі. За 20 секунд да канца размовы аўтамат далікатна папярэдзіць вас трыма гудкамі: спяшайцеся, ваш час размовы падыходзіць да канца.

Пакуль што аўтаматызавана толькі аднабоковая сувязь паміж Гродна і Мінскам, але недалёкі час, калі міжгароднія станцыі цалкам прыойдуць на аўтаматызацыю.

Здымак М. Ананьіна «Гэта не павінна паўтарыцца» атрымаў дыплом I ступені на Усесаюзнай выстаўцы мастацкай фатаграфіі.

ГЭТА НЕ ПАВІННА ПАЎТАРЫЦЦА

У дні работы Сусветнага кангрэса за ўсеагульнае разабраенне і мір у Крамлёўскі Палац з'ехаў прыйшоў пакет, адрасаваны вядомаму амерыканскаму мастаку і змагару за мір Рокуэлу Кенту. У ім была фатаграфія «Гэта не павінна паўтарыцца», якую мы сёння змяшчаем. Прыслаў фатаграфію яе аўтар — былы беларускі партызан Міхаіл Ананьін.

Вось што расказвае аб гісторыі гэтай фатаграфіі пісьменнік Сяргей Смірноў:

«Здымак зроблен летам 1961 года, калі ў Брэст з усіх канцоў краіны з'ехалася больш ста былых абаронцаў крэпасці. Яны прыехалі сюды, каб прыняць удзел ва ўрачыстай цырымоніі, прысвечанай 20-годдзю гераічнай Брэсцкай абароны.

Аўтару здымка, інваліду Айчыннай вайны, былі асабліва блізкімі і зразумелымі пачуцці людзей, звязаных моцнай салдацкай дружбай, людзей, якія плячо ў плячо змагаліся з фашыстамі на першых метрах роднай зямлі, а зараз, праз многа год, сустрэліся ля гэтых памятных для іх руін.

Ахоплены цяжкімі ўспамінамі, прынікнуў да каменнай глыбы адзін з абаронцаў Брэсцкай крэпасці, а зараз кандыдат біялагічных навук, дацэнт Алма-ацінскага ўніверсітэта Уладзімір Фурсаў. Тут ён страціў нагу, тут, цяжка параненага, гітлераўцы захапілі яго ў палон. Гэтага не забудзеш!

Пільна ўглядаюцца ў гэтыя памятныя мясціны аднапалчане Уладзіміра Фурсава, былыя лейтэнанты Якаў Каламіец з мястэчка Жабінка Брэсцкай вобласці і Павел Сівакоў, зараз жыхар Мінска. Усхвалявана ўспамінаюць тое, што адбывалася 20 год назад сярод гэтых каменных, і іх былыя таварышы — рабочы з Магаданскай вобласці Турсун Хідыраў і Марк Піскун, старшыня аднаго з калгасаў Брэсцкай вобласці.

Далёка ў мінулае адышлі падзеі горкіх і незабыўных год, але не праходзіць, не сціраецца памяць аб бедах і пакутах, якія прынесла нашаму народу вайна. Нездарма аўтар фатаграфіі Міхаіл Ананьін назваў свой здымак «Гэта не павінна паўтарыцца!».

Разам са здымкам Ананьін прыслаў Рокуэлу Кенту пісьмо:

«Дарагі Рокуэл Кент!
Я пасылаю Вам скромны падарунак — фатаграфію «Гэта не павінна паўтарыцца!». Яе сэнс, я ўпэўнены, будзе зразумелы Вам, чалавеку, сэрца якога б'ецца для міру і шчасця народаў усёй зямлі...»

Я б вельмі хацеў, каб на гэтай фатаграфіі паставілі свае аўтографы дэлегаты Сусветнага кангрэса, каб Вы павезлі з сабой у Амерыку агонь сэрцаў удзельнікаў гэтага вялікага форума за ўсеагульнае разабраенне і мір».

Два гады назад Рокуэл Кент быў у Брэсце і наведаў Брэсцкую крэпасць.

«Тое, што я ўбачыў, назаўсёды захаваецца ў маёй памяці, — гаворыць Рокуэл Кент. — І вельмі сімвалічна, што я атрымаў гэту фатаграфію тут, у Крамлі, у дні кангрэса».

Вядомы мастак паслаў цёплых, сардэчных пісьмы Уладзіміру Фурсаву і Міхаілу Ананьіну.

«Здымак глыбока ўсхваляваў мяне, — піша Кент Уладзіміру Іванавічу Фурсаву. — Ведаючы, колькі Вы і Вашы таварышы зрабілі ў імя абароны чалавецтва, я з сорамам прызноў сваё бяссілле выказаць Вам маю бязмежную ўдзячнасць...»

Ад усяго сэрца дзякую Вам, Міхаілу Ананьіну, усім абаронцам Брэста за падарунак і жадаю ўсім вам доўгага жыцця, здароўя і шчасця. Глыбока адданы Вам.

Рокуэл КЕНТ».

ТЭХНІКА БУДУЧЫНІ НАРАДЖАЕЦЦА СЁННЯ

У прасторным светлым памяшканні бесперапынна стукваюць аўтаматы, аб'яднаныя ў адзіную лінію. У цэxu не відаць рабочых, іх працу замянілі машыны. Яны самі, без удзелу чалавека, выконваюць самыя тонкія аперацыі з вялікай дакладнасцю.

За шырокай перагародкай размясціўся пульт кіравання. Аператар уважліва сочыць за паказаннямі прыбораў. На службу вытворчасці прыйшлі навейшыя дасягненні вылічальнай тэхнікі. Аўтаматы, абсталяваныя электроннымі канструкцыямі, самі ўключаюць і выключаюць станкі, кантралююць якасць апрацоўваемых дэталей, сочаць за іх размерамі.

Вось каманда пададзена на лінію. Клямары падхопліваюць загатоўку калца шарыкавага падшыпніка. Амаль бяшумна дэталі падаюць пад разцы такарнага аўтамата. У адзін момант першы бок яе становіцца гладкім, як люстэрка. Па невялікім жалабы яна трапляе ў распрадэжэне наступнага аўтамата. У гэты час клямар падхоплівае чарговую дэталі, якія змяняюць адна адну. Кольцы будучых падшыпнікаў, падпарадкоўваючыся нябачнай сіле, працягваюць свой шлях. Ужо блішчыць знадворная наверхня кожнага з іх. У наступнага аўтамата сваё асаблівае заданне. Тут на ўнутранай частцы калца нараджаюцца так званыя бегавыя дэрожкі, прызначаемыя для слізання шарыкаў. Пасля поўнай апрацоўкі яны па спецыяльным канвееры трапляюць на зборку.

Падшыпнік немагчымы без шарыкаў або роўнікаў. І побач дзейнічаюць аўтаматычныя лініі па апрацоўцы гэтых дэталей, якія па канвееры таксама трапляюць на зборку. І тут складаныя аўтаматы замянілі працу чалавека. Сталёвыя рукі хутка і спрытна ўстаўляюць паміж кольцаў сепаратары, укладваюць у гнёзды шарыкі. Падшыпнік гатоў, транспарцёр дастаўляюць яго на кантрольныя прыборы. Разумны апарат сам наскрозь праглядае вырабы, вызначае іх якасць.

Пакуль што няма такіх аўтаматаў, але гэта справа недалёкай будучыні. На Мінскім дзяржаўным падшыпніковым заводзе ўжо распрацаваны чарцяжы аўтаматычных ліній для апрацоўкі кольцаў шарыкавых падшыпнікаў. Гэта будзе цэхаўтамат. Канструктары ўжо стварылі праекты васьмі аўтаматычных ліній з дванаццаці.

Цэхаўтамат — гэта не мара, а рэальны факт. — гаворыць галоўны канструктар прадпрыемства Анатоль Максімавіч Лебедзеў.

Ён указвае на вялікі стос папер. Канструктары прадпрыемства пры актыўным удзеле ўсяго калектыву стварылі выдатныя аўтаматы, якія аблягчаюць працу чалавека, дазваляюць павялічыць выпуск і палепшыць якасць прадукцыі.

Цэхаўтамат будзе створаны — такая воля ўсяго калектыву завода. Рабочыя, інжынеры і тэхнікі пачалі ўжо мантаж абсталявання. Сваімі сіламі зроблены спецыяльныя станкі, прыстасаваныя прыборы. Для аснашчэння цэха паступае тэхніка з іншых заводаў краіны. Планам прадугледжана, што ўжо ў 1963 годзе цэхаўтамат выдасць першую прадукцыю. Ён будзе даваць штогод некалькі мільянаў падшыпнікаў.

Цяпер Мінскі падшыпніковы завод перажывае другое сваё нараджэнне. Будаўнікі здалі пад мантаж новы вытворчы корпус у 32 тысячы квадратных метраў.

Ударнікі камуністычнай працы ліцейшчыні Баранавіцкага завода станкапрылад Мікалай Мялешка, Уладзімір Данільчук і Іван Сабно. Фота Н. Белюка.

КАЛІ ФАРБЫ ГАВОРАЦЬ

Камісія была ўражана. Прафесар жывалісу Мадораў, спецыяльна прыехаўшы з Масквы на абарону дыпламаў выпускнікамі Мінскага мастацкага інстытута, быў прыкметна ўсхваляваны. Ён то пастукаваў па сталю тоўстымі, спрытнымі пальцамі, то раптам ускочваў з месца і хутка, што здавалася зусім нечаканым для яго вялікага дароднага цела, падбегаву да развешаных па сценах доўгіх лістоў паперы.

— Неверагодна! Проста неверагодна, — шаптаў ён і ўсё мераў і мераў залу вялікімі крокамі.

— Такай глыбіня, такое веданне фактычнага матэрыялу! Адкуль усё гэта? Не, гэта маляваў не студэнт.

Прафесар на момант спыняўся перад чарнавалосым, з буйнымі рысамі твару юнаком, і зноў рухаўся. А са сцен, з выкананых гуашу малюнкаў пазіралі людзі — добрыя, злосныя, абіякавыя. Цэлая галерэя тыпаў, ніколі раней не бачаных, але чамусьці блізкіх і дарагіх. Хто яны? Адкуль? З якіх краёў і земляў? Хто даў права кінуць іх за краты, выштурхнуць на вуліцу, як жабракоў? У іх вялікія працавітыя рукі, празрыстыя вочы. Не, гэта не бадзягі! Гэта гордыя людзі! Дык хто ж меў права? І дзе можа адбыцца такое. У Аўстраліі ці Перу, Іспаніі ці Бразіліі. Дзе?...

Аргенціна! Прыгожыя твае стэпы, шчодрое тваё сонца. Ды не ўсім яно свеціць аднолькава.

Сюды многа год назад у пошуках лепшай долі прыехала сям'я Моўчанаў, бацькі будучага мастака. Працавалі яны многа, а багацця так і не нажылі. І чым далей, было горш. Прышлося залезці ў даўгі, каб толькі аддаць старэйшага сына Мішу ў школу. Прайшло яшчэ дзесяць доўгіх год. Міхаіл ужо скончыў мясцовую сярэдняю ўстаноў, пачаў заляцацца да дзяўчат, а Моўчанаў усё не «шанцавала». І тады прыйшло рашэнне: вярнуцца назад, на родную бацькаўшчыну.

На аэрадроме іх сустрэлі кветкамі. Кожны хацеў зрабіць нешта такое, каб «госці» з далёкага Буэнас-Айрэса адчулі сябе проста і лёгка, як дома. І яны сапраўды былі дома. Пажылая, бялая жанчына нясмела падышла да іх, вельмі запрасіла:

— Пакуль вам дадуць кватэру, пажывіце гэты час у мяне. Нас вы не пацясніце, калі ласка!

І так усюды, дзе б яны ні былі, з кім ні размаўлялі. Людзі першымі ішлі ім насустрэч, першымі завязвалі знаёмства. Родная зямля сустрэла сваіх дзяцей хлебам-соллю.

Міхаіл хутка асвоіўся. І зараз яго ўжо немагчыма было адрозніць ад карэнных мінчан — хлопцаў яго ўзросту. Толькі густы загар ды іспанскі акцэнт выдавалі яго. Трэба было выбіраць свой шлях, пачынаць новае жыццё. Юнак доўга не вагаўся. Хлопца даўно ўжо цягнула да фарбаў, да прышпіленага на шырокай дошцы кавалка чыстай паперы. Ён цвёрда вырашыў стаць мастаком.

Паспяхова здаўшы ўступныя экзамены, Міхаіл Моўчан быў залічаны на першы курс графічнага аддзялення мастацкага інстытута.

З першых жа дзён заняткаў дэвялося сутыкненне з цяжкімі. Анатомяю за адзін тыдзень не адолець. Яе трэба было вывучыць дасканала. Пачыналі з гіпсу. Толькі паступова перайшлі да жывой натуре. Бывалі гадзіны, калі апускалі плечы, хацелася ўсе кінуць і пачаць маляваць што-небудзь знаёмае, лёгкае.

Многа сапраўднага такту і настойлівасці спатрэбілася вопытнаму педагогу Любамудраву, каб пераадолець інертнасць свайго вучня, пераканаць яго ў вялікай неабходнасці таго, што яны робяць зараз.

Паступова Міхаіл уцягнуўся ў работу, паявілася нават тая здаровая ўпартасць, злосць, калі чалавек усё можа. Анатомяю ўжо не здавалася чымсьці загадкавым, пэндзаль больш не губляўся на паперы, шрых быў упэўнены. Перайшлі да групавых пастановак з натуршчыкамі. Працаваць стала цікавей. Аловак Моўчана хутка-хутка бегаў па шырокіх лістах мелаванай. У такіх моманты ён нічога не чуў, нічога не бачыў, акрамя грыфеля і мускулістай напружанай постаці натуршчыка. Міхаіл бачыў стаяўшага перад ім чалавека так, быццам той быў прасвечаны рэнтгенам. У юнака з'явіўся другі зрок, тое, чаго так хацеў і дабіваўся настаўнік.

Ад былой непісьменнасці дэлеганцкай недамоўленасці не засталася і следу. Малюнак стаў прафесіянальным. Пачалася творчая праца: пошукі тэмы, пошукі колераў, кампазіцыі. Малады мастак падоўгу бываў на заводах (яго заўсёды цягнула да рабочых), многа думаў, назіраў, рабіў нататкі. Але часам патрэбнае рашэнне так і не прыходзіла. Постаці людзей, машыны, станкі ніяк не кампанаваліся. У малюнках не было той цэльнасці, таго ўнутранага рытму, які з'яўляе розныя часткі пейзажу, не было гармоніі. Малюнак глядзеўся фатаграфічна. Тады Міхаіл клаўся на ложак і доўга глядзеў на бліскучую, злёгка патрэсканую сцяну. І думаў, думаў, думаў. Так рабілі даўней студэнты Акадэміі мастацтваў, у якой вучыліся Крамскі, Сурыкаў, Рэлін. Паступова цені на сцяне пачыналі варушыцца. Не, гэта ўжо не цені, а людзі. Яны рухаюцца, сходзяцца ў групкі, аб нечым, відаць, раяцца і зноў разбегваюцца па сваіх месцах. Міхаіл раптам ускочваў, хапаў раней прыгатованы вугаль і рэзка, размашыста разбіваў чыстую плоскасць паперы ўпэўненымі лініямі. Потым прагна курыў, прагульваўся па доўгіх калідорах, адпачываў. Увечары ішоў у тэатр, слухаў музыку.

Кампазіцыя, ён зараз добра ведаў гэта, атрымалася на «выдатна».

У настойлівых творчых пошуках працягла 6 год. І вось ён, Міхаіл Моўчан, стаіць перад строгай экзаменацыйнай камісіяй, перад узрушаным прафесарам з Масквы. Словы не патрэбны: за яго, мастака, размаўляюць загарэлыя беспрацоўныя з рабочых кварталаў. Даўня сям'я яго бацькі, якіх ён так часта бачыў на вуліцах Буэнас-Айрэса. Гэтыя людзі назаўсёды знайшлі прытулак у яго сэрцы, ім ён прысвяціў свой талент, свае

яркія фарбы. Вось чаму такія пераканаўчы: іх жэсты і міміка, рысы твару. Людзі жывуць, людзі змагаюцца, людзі пратэстуюць. Праўда на іх баку. Яны перамогуць! Такое ўражанне пакідае серыя дыпломных работ Міхаіла Моўчана. Экзаменацыйная камісія аднагалосна выказалася за выдатную адзнаку.

Малады мастак шчыра віншаваў настаўніка, студэнты, знаёмыя. Заслужаны поспех!

— У мяне на будучае вялікія планы, — гаворыць юнак, — хочацца маляваць і маляваць. Зараз я ўжо пачынаю думаць над вялікай серыяй «Ці хочуць рускія вайны». Гэта тэма захапіла мяне. Наогул планаў вельмі многа. Але як іх удацца здзейсніць — убачыце самі на выстаўках графікі. Я хачу аднаго, каб у маіх малюнках было многа сонца.

Малады мастак атрымаў добрую работу ў Мінскім педагагічным інстытуце імя Горкага, у яго шмат вольнага часу для творчай працы, ёсць пакой-студыя. Хай жа твой шлях, Міхаіл, заўсёды будзе сонечным, прыгожым, як наша жыццё! Тут, у роднай Беларусі, ты знайшоў сябе, як мастак, знайшоў сваё асабістае шчасце. Моцна пакахаў дзяўчыну. Твой сын хутка пойдзе ў першы клас.

... Паветраны чатырохматорны гігант АН-10 лёгка адарваўся ад узлётнай паласы. Мякка набраў вышыню і ўзяў кірунак на поўдзень. Міхаіл Моўчан, яго жонка і сын правядаць свой адпачынак на беразе цёплага, Чорнага мора. Шчаслівай дарогі вам, шчаслівага адпачынку!

І. КАСПЯРОВІЧ.

ДЛЯ ДНЯПРОУСКАГА КАСКАДА

На Нова-Краматорскім машынабудавальным заводзе закончан выроб казлавога крана грузавымальнасцю чатырыста тон для мантажу аэрагатаў Днепродзяржэньскай ГЭС. Кран зможа падняць на вышыню 10-павярховага дома і ўстанавіць на месца самыя буйныя дэталі турбін і гідрэгенератараў. Заканчваецца зборка другога такога крана для той жа будоўлі. Ён прызначан для падымання і апускання затвораў на плаціне ГЭС.

У родны калгас.

Фота Ул. Дагаева.

ДРУЖБА

Зала пасяджэнняў абласнога камітэта партыі. За сталом, устаўленым фруктамі — дарамі калгасных садоў, сядзяць людзі і вядуць простую размову. Разгортваюць беларускую гаворку ўліваюцца польскія словы, а ў польскую — беларускія, рускія... Ідзе задумліва гутарка.

У Брэсцкую вобласць па запрашэнню краўнікоў мясцовай прамысловасці з візітам у адказ прыйшлі іх калегі з суседняга Люблінскага ваяводства народнай Польшчы. Яны пабылі на прадпрыемствах Брэсцкіх, а цяпер дзеляцца сваімі ўражаннямі.

— За стала пачынаўся Багдан Бжоска — дырэктар аб'яднання дробнай прамысловасці Люблінскага ваяводства. Перагортваючы спісаны бланк, хутка прыбягаючы вачыма па яго лістках, Бжоска сказаў:

— Мы пабылі на многіх вашых прадпрыемствах — і буйных і дробных. Да нас усюды адносіліся, як да братаў. Многа каштоўнага, карыснага мы ўбачылі ў вас, дарагія сябры. Пастараемся ваш вопыт выкарыстаць у сябе.

— Асобна мне хочацца сказаць аб прадукцыі Гарадзішчанскага фанернага завода.

Нам вельмі спадабаліся пліты, зробленыя гэтым прадпрыемствам з адыходаў драўніны — стружак, плавання дробнай шчапы. Гэта выдатны матэрыял для ўнутранай аддзелкі жылля чалавека. Вельмі карысна справа!

У гэтым месцы яго перапыніў першы сакратар Брэсцкага абкома партыі А. А. Смірнов. Ён спытаў у начальніка абласнога ўпраўлення прамысловасці Сенькіна, ці расказаў польскім сябрам на заводзе аб тым, як робяцца такія пліты. Але Сенькіна апырэдаў Багдан Бжоска:

— Нам усё расказаў. Больш таго, далі ўзоры прадукцыі, чарцяжы, апісанне тэхналогіі, рэцэпт вырабу сінтэтычнага клею. Ад усёй душы дзякуем сваім брэсцкім сябрам.

Бжоска на некалькі секунд затрымаўся, штосьці абдумваючы, а затым працягваў:

— Нядаўна мне давалося пабываць на адным з дрэваапрацоўчых прадпрыемстваў калі Парыжа. На гэтым французскім заводзе таксама вырабляюць драўнінна-валакністыя пліты. Але там на нашу просьбу даць узор такой пліты гаспадары адказалі, што ніводнага, нават

ПЕРШЫ календарны вечар 1941 год пачаўся ў мінскім гарадскім тэатры з непрыемнасцю. Усе ўжо былі на сваіх месцах — і акторы і музыканты, а дырыжор яшчэ не паяўляўся. За кулісамі, разгублена заламваючы рукі і палахліва азіраючыся на злосны твар фашысцкага афіцэра, бегаў дырэктар тэатра. У глядзельнай зале чуўся свіст, нецярплівы тупат падкаваных ботаў і п'яныя галасы нямецкай салдатні. Наспяваў скандал, і аркестранты сталі хвалявацца.

Раптам у аркестроўцы з'явілася цыбатая постаць рудога валтарніста — інспектара аркестра — і пачуўся яго дрыготкі голас:

— Спядары аркестранты! Супакойцеся, калі ласка. Спядара дырыжора зараз прынясуць!

І сапраўды: не прайшло і некалькіх хвілін, як на лэсцы з'явілася маляўнічая працэсія на чале з дырыжорам. Двое рабочых сцэны вялі, праўдзвей, неслі пад рукі чалавека ў пакаменчаным гарнітуры, з мокрымі валасамі, чырвоным носам і заплюшчанымі вачыма. Трэці рабочы падхапіў яго ззаду і мармытаў сабе пад нос:

— Хай яго халера з такой работай. Мала нам дэкарацыі цягаць дык на табе: адлівай вадой, ды насі яшчэ гэтак падла праспіртванае!

Нарэшце рабочыя уладкавалі чалавека на дырыжорскае месца і адыйшліся.

Чалавек адчыніў заплюшчаныя вадзяністыя вочкі, паглядзеў на аркестр, ухапіўшыся адной рукою за бар'ер, падняўся на ногі і, узняўшы другую руку, громка акнуў. Аднак ногі яго раз'ехаліся, ён сударгава схпіўся рукою за паветра і зноў плюхнуўся ў крэсла. Гэта і паслужыла знакам да пачатку спектакля, і праз якую хвілінку аркестранты, фальшыва і бязладна пачалі уверцюру. Дырыжор яшчэ некалькі разоў імкнуўся ўстаць з крэсла, але потым, канчаткова здаўшыся, соладка захроп. Музыканты ж працягвалі іграць, кіруючыся ўзмахамі смыка гарбуна-канцэртмайстра.

Так прайшоў адзін з чарговых спектакляў мінскага гарадскога тэатра пад «кіраўніцтвам» дырыжора і кампазітара Мікалая Шчыглова.

Тэатр гэты арганізаваўся праз месяц-другі пасля таго, як на Мінск насунулася чорная навала фашысцкай акупацыі. У тэатры сабраліся некаторыя не паспеўшы эвакуіравацца акторы, спевакі, музыканты, харысты, артысты балету, цыркачы. Частка з іх, аддаўшы ўсё жыццё мастацтву, не ведала іншых прафесій. І трапіла сюды ў пошуках сродкаў да існавання. Другая, меншая частка складалася з людзей, не меўшых ніякага таленту. Празмернае захваленне сваімі здольнасцямі прывяло іх у свой час на сцэну тэатра. Праз служэньне «новому парадку» такія артысты разлічвалі, што называецца, «выйсці ў людзі» і заняць нейкае месца ў мастацтве.

Вось з усёй такой стракатай публікі і арганізаваўся гарадскі тэатр, у якім самым неверагодным чынам спалучалася опера, драма, балет, хор, нейкія незвычайныя па складу «ансамблі» і яшчэ чорт ведае што.

Фашысцкія акупанты і прыехаўшыя ў іх абозе беларускія буржуазныя нацыяналісты адразу сцімлілі, што могуць нажыць нейкі палітычны капіталец на ўяўжым «адраджэнні» беларускага мастацтва, пераводзе яго на так званыя «нацыя-

нальныя рыўкі». Таму яны тым-сім дапамаглі ў арганізацыі тэатра і, само сабой разумела, на кіруючыя пасады назначалі сваіх стаўленікаў і прыхвасняў.

Новы дырыжор яшчэ многа год назад зарэкамендаваў сябе як заўзятый паклоннік Бахуса, а пачаўшы працаваць у тэатры, ён у гэтым напрамку развінуўся ва ўсю. Ні артысты, ні музыканты за ўвесь час яго працы ў тэатры ні разу не бачылі яго цвярозым. Зранку на рэпетыцыі ці ўвечары на спектаклі — ад яго заўсёды за вярсту несла смярдзючым самагонам. Нярдка ў гэтага «маэстра» не хапала сіл дапаўзіці да тэатра, і ён «прыжамляўся» і пускаў пузыры ў лужыне калы артыстычнага ўваходу, аж пакуль яго не вывуджвалі адтуль рабочыя сцэны ці музыканты.

Але адкуль браліся ў Шчыглова грошы на гарэлку?

КУЛІК з нацыяналістычнага БАЛОТА

Усяго дырыжорскага аклда, які склаўся з сотні акупацыйных марак у месца, наўрад ці хапіла б на добрую бутэльку «гаручага», а яму ж толькі на адзін дзень патрэбна было іх некалькі. Аказваецца, задавальняць свае патрэбнасці ў алкаголі дырыжор дапамагалі прыцелі — фашысты. Яго не раз бачылі ў кампаніі гестапаўскіх афіцэраў, а з адным з іх, нейкім Бенкендорфам, Шчыглоў завёў сапраўднае сяброўства. Гэты афіцэр добра валодаў рускай мовай і пахваліўся, што з'яўляецца нашчадкам сумна вядомага ў Расіі шэфа жандараў пры Мікалаі першым.

Аб добрых адносінах дырыжора з гестапа сведчыла многае. Бывалі выпадкі, калі асобнага артыста ці музыканта за спрэчку з рэжысёрам ці за фальшывую ноту «кіраўнікі» тэатра здавалі ў паліцыю і Шчыглоў рабіў «шырокі жэст»: з дапамогай гестапа вызваляў віватых з-за кратаў. Затое калі хто-небудзь з музыкантаў, харыстаў ці актараў неасцярожна выказваўся пры дырыжоры аб «новым парадку» ці, крый божа, мог быць западозраны ў сувязі з партызанамі, такі чалавек знікаў бяследна, а «маэстра» некалькі дзён пасля гэтага валяўся п'яным.

Аднак роля дробнага гестапаўскага даносчыка і галоўнага дырыжора тэатра не магла задаволіць апетытаў Шчыглова, і ён у што б там ні стала імкнуўся падняцца вышэй. Ён бярэцца за пяро, і неўзабаве на сцэне тэатра з'яўляецца яго пашпэна слечаная опера «Лясное возера». У дні, калі беларускі народ са зброяй у руках паўставаў на смяртную партызанскую барацьбу з ненавісным ворагам, «кампазітар» абсосаў у сваім «творы» замішалае паданне і ў слэзліва сентыментальнай музыцы скульгоў аб няўдалым каханні. У якасці «бясплатнага дадатка» да оперы Шчыглоў адну за другой злеплівае некалькі песень на прафашысцкіх тэкстах.

Такая стараннасць і гатоўнасць на ўсё

з боку прадэжнага музыканта не прайшоў незаўважанай, і яго спачатку ўзводзіць у ранг «геніяльных» беларускіх нацыянальных кампазітараў, а там пачынаюць выкарыстоўваць і ў мэтах з больш далёкім прыцэлам.

Тым часам франтавыя справы фашыстаў сталі пагаршацца. Не лепш было і ў глыбокім тыле, дзе чужаземных захопнікаў дапякалі партызаны. Фанабэрыстым «арыйцам» прыйшлося крыху збавіць свайго нахабства і ўпэўненасці і пачаць гульні ў дэмакратыю. Пачалася арганізацыя розных «гуртаванняў», «камітэтаў» і пашырэнне функцый так званай «беларускай цэнтральнай рады». Аднак фашысты хацелі паказаць, што ў «беларускі ўрад» уваходзяць не толькі прывезеныя з Германіі «прэзідэнты» і «міністры», але і мясцовыя прадстаўнікі.

Па прапанове дырэктара тэатра нацыяналіста Буглака кандыдатура Шчыглова была высунута на пасаду члена «беларускай цэнтральнай рады».

Увішні маэстра было ўжо задраў свой чырвоны нос, але з яго прызначэннем выйшла нечаканая затрымка. Калі «прэзідэнт» Астроўскаму сказаў пра Шчыглова, той зморшчыў нос і запятаў:

— А хто і адкуль гэты Шчыглоў?

— Ды як жа, спядар прэзідэнт, — адказалі яму. — Гэта ж той самы кампазітар, што ў тэатры дырыжыруе ды кантаты нам піша.

— Але прозвішча ў яго нейкае не беларускае — Шчыглоў...

— Прозвішча і замяніць нядоўга, — адказалі Астроўскаму. — Хай будзе, скажам, Шчыгловіч, альбо лепш — Куліковіч.

Так адбыліся хрэсьбіны Шчыглова — Куліковіча і яго прызначэнне ў члены «беларускага ўрада». З тае пары ён яшчэ ніжэй гнуў спіну перад фашыстамі, не ленаваўся славіць іх у сваёй музыцы і ўсяляк імкнуўся праявіць сваю адданасць гітлераўцам.

І намаганні фашысцкага паслугача былі адзначаны. Ён быў узнагароджаны фашысцкім медалем, устаноўленым для асабліва вылучыўшыхся гітлераўскіх прыслужнікаў на акупаваных землях.

Аднак фронт усё больш набліжаўся да Мінска. Панаванню фашыстаў у Беларусі надыходзіў канец, і самазваны «прэзідэнт» і яго ўрад пачалі пакаваць чамаданы. Разам з ім вырашыў уцячы і здраднік Шчыглоў — Куліковіч. Ён баяўся адказаць перад народам за сваю злачынную дзейнасць, баяўся глянуць у вочы сваім былым таварышам.

Для некаторых дзелялоў беларускага мастацтва абставіны склаліся так, што яны вымушаны былі супрацоўнічаць з немцамі, а частка іх апынулася і за мяжой. Аднак большасць з іх знайшла сілы вярнуцца на Радзіму і шчыра прызнацца ў сваіх памылках. Народ дараваў ім і

зноў прыняў у сваю сям'ю. Так было, напрыклад, з былым папчечым Куліковічам па дырыжорскай дзейнасці Мікалаем Клаусам. Даравала Радзіма актору Аляксандру Матусевічу, які цяпер з'яўляецца рэжысёрам і акторм тэатра музычнай камедыі. Даравала і многім іншым, хто пажадаў сумленна і шчыра загладзіць сваю віну перад народам. Вярнуліся на Радзіму многія падманутыя варагой прапагандай беларусы і цяпер актыўна працуюць у самых разнастайных галінах народнай гаспадаркі.

Беларусам на Радзіме не шкада, што сярод іх няма кампазітара Шчыглова — Куліковіча. Гэта не страта для беларускага музычнага мастацтва. Ніхто і не ўспомніў бы пра гэтага «дзеяча», але, знаходзячыся на палітычных задворках так звананага «вольнага свету», ён час ад часу друкуецца ў нацыяналістычных лістках. Куліковіч сваёй брахнёй на савецкае мастацтва ўводзіць у зман суайчыннікаў, якія па волі лёсіма апынуліся за межамі радзімы.

Шалёную злосць выклікае ў Куліковіча той факт, што музычнае мастацтва Савецкай Беларусі развіваецца, як ніколі раней, шпаркімі крокамі, што для ўсяго таленавітага тут адкрыта шырокая, прамая дарога. Не падабаецца яму, што за апошнія гады з'явіўся на сцэне Беларускага тэатра оперы і балета рад выдатных твораў нацыянальнай музыкі і сярод іх опера Туранкова «Яснае світанне», опера «Дзючына з Палесся» Цікоцкага, «Кастусь Каліноўскі» Лукаса, «Надзея Дурава» Багатырова, «Марынка» Пукста, «Калючая ружа» Семіянікі, балет «Князь — возера» Залатарова, «Падстаўная нявеста» Вагнера, балет «Мара» Глебава і рад іншых. Ён аж скрыгоча зубамі, калі чытае аб поспехах нашых маладых кампазітараў, аб дзейнасці выдатных музычных калектываў: Дзяржаўнай акадэмічнай харавой капэлы Беларускай ССР, Дзяржаўнага сімфанічнага і народнага аркестраў, Народнага ансамбля песні і танца і іншых. Некаторыя з гэтых калектываў і асобныя беларускія музыканты паспяхова гастраліравалі за мяжой.

Шчыглоў — Куліковіч злосна брэша на відавочныя поспехі беларускага мастацтва і абвясчае гэтыя поспехі не існуючымі. Але гэты піск куліка з эмігранцкага нацыяналістычнага балота ніяк не зможа заглушыць праўды аб ішчаслівым і радасным жыцці Савецкай Беларусі.

Зм. ЖУРАЎЛЕУ.

ЗАВОД СУЦЭЛЬНАЙ МЕХАΝІЗАЦЫІ І АУТАМАТЫЗАЦЫІ

ДОБРУШ. Тут уступіла ў строй першая чарга заводу па выпуску сухога малака і сметанковага масла. Усе вытворчыя працэсы на прадпрыемстве поўнасьцю механізаваны і аўтаматызаваны. Па ўзроўню тэхнічнага аснашчэння завод не мае сабе роўных у малочнай прамысловасці рэспублікі.

Прадпрыемства разлічана на выпуск за змену 1,5 тоны сухога малака і дзвюх тон масла. Цяпер заканчваецца адладка абсталявання ў цэхах другой чаргі заводу.

РОДНІЦЬ СЭРЦЫ

маленькага абрэзка няма. Карацей кажучы, нам далі зразумець, што за «сакрат» вырабу пліт трэба заплаціць.

Многа цікавага ўбачылі мы на вашых прадпрыемствах будаўнічых матэрыялаў. — заявіў у сваім выступленні дырэктар аб'яднання цагельных заводаў Люблінскага ваяводства Зенон Сітко. — Інжынеры Гузенскага цагельнага заводу азнаёмілі нас з абсталяваннем і тэхналогіяй вытворчасці дрэннажных труб. Мы бачылі высокапрадукцыйны і ў той жа час просты ў эксплуатацыі аграгат. Савецкія сябры перадалі нам неабходныя чарцяжы, па якіх мы сумеем зрабіць у сябе ў Польшчы абсталяванне для вырабу ганчарных труб.

Нямала цікавага і карыснага даведаліся і прадстаўнікі брэскай прамысловасці, якія пабылі на прадпрыемствах Люблінскага ваяводства. Брэсчанам спадабаліся, напрыклад, прыстававанні для сушкі грыбоў і працяглага захавання ў свежым выглядзе фруктаў. Польскія сябры ахвотна далі чарцяжы гэтых механізмаў, і ў гэтым годзе ўказаныя новаўвядзены паявіліся ў цэхах харчовай прамысловасці Пінска і ін-

шых гарадоў Брэсцкай вобласці.

У сістэме цэнтралізаванага водазабеспячэння ў Польшчы шырока ўжываюцца спецыяльныя аўтаматычныя ўстаноўкі, вельмі эканамічныя і зручныя ў эксплуатацыі. Членам нашых дэлегацый яны вельмі спадабаліся. І польскія сябры ахвотна перадалі беларусам чарцяжы гэтых збудаванняў. Брэсцкі гарпрамкамбінат пачаў ужо іх выраб.

Абмен дэлегацыямі Брэсцкай вобласці Беларускай ССР і Люблінскага ваяводства Польскай Народнай Рэспублікі ўвайшоў у традыцыю.

Пяць дзён гасціла сельскагаспадарчая дэлегацыя з Бяла-Падляскага павета ПНР, якую ўзначальваў сакратар Рады Народнай Іосіф Куцевіч. Польскія земляробы азнаёміліся з развіццём эканомікі, перспектывамі росту грамадскай гаспадаркі калгасаў, пабылі на палях.

Пасланцы Любліншчыны, пабыўшы на палях і фермах калгасаў «Усход», «Савецкая Беларусь», «Расія», адзначылі высокую культуру земляроб-

ства, наяўнасць вялікай колькасці машын, электраматораў, якія аблягчаюць працу ў паліводстве і жывёлагадоўлі.

Члены польскай сельскагаспадарчай дэлегацыі падрабязна азнаёміліся з арганізацыяй будаўніцтва на сяле, выкарыстаннем дзяшовых мясцовых матэрыялаў — бутаванага каменя, саману, пясчана-цементавых блокаў і чарапцы. У калгасе «Савецкая Беларусь» наладжан выраб шыферу. Гэтым хвалепадобным дахавым матэрыялам тут пакрыты многія жывёлагадоўчыя памяшканні, больш як 30 дамоў хлебаробаў. «Добра і нам было б у сяле арганізаваць такую справу», — гаворыць селянін Ян Нязведзь. Старшыня калгаса В. Бядуля перадаў польскім сябрам чарцёж машыны, падрабязна азнаёміў з тэхналогіяй вырабу шыферу.

Перад ад'ездам на Радзіму сакратар Бяла-Падляскага саюза сельгасгурткаў Янцэнтэ Дашук ад імя дэлегацыі заявіў:

— Мы вельмі задаволены наведаннем беларускіх калгасаў. За пяць дзён мы пра многае даведаліся, многаму навучыліся.

На Брэсцчыну з візітам у ад-

каз прыязджала дэлегацыя ўрачоў Люблінскага ваяводства. Госці наведалі рад лячэбных устаноў Брэста. У Пінску яны былі ў дзіцячай бальніцы і дзіцячым садзе. У загараднай бальніцы, якая нядаўна пабудавана ў вёсцы Малатковічы, польскія ўрачы аглядзелі палаты, лячэбныя кабінеты, абсталяванне. Галоўны ўрач загараднай бальніцы А. В. Серабракоў расказаў гасцям аб сучасных метадах лячэння раду захворванняў, выкарыстанні найвышэйшых лякарственных сродкаў і радыёактыўных ізатопаў.

Дэлегацыя польскіх медыцынскіх работнікаў пабывала таксама ў Камянецкай бальніцы Пружанскага раёна, выязджала ў Белаежскую пушчу.

Напярэдадні ад'езду гэту дэлегацыю прыняў старшыня аблвыканкома В. К. Лудкін. Дзелячыся ўражаннямі, кіраўнік дэлегацыі загадчык Люблінскага павятовага аддзела аховы здароўя Часлаў Попік сказаў:

— Хочацца выказаць падзяку за сардэчныя пачуцці, прайўлены да нас, польскіх медыкаў. Вашы поспехі нас вельмі радуюць. Мы можам павучыцца ў савецкіх урачоў. Мы бачылі выдатныя лячэбныя ўстановы. У час гутарак з работнікамі аховы здароўя даведаліся многа цікавага і карыснага. Хочацца адзначыць выключна вялікую

работу, якая праводзіцца ў вас па папярэджванню захворванняў. У выніку гэтага на Палесці ліквідаваны эпідэміі тыфусу, малярыі і іншых захворванняў, якія лютавалі ў стары час.

Суседзі перыядычна абменьваюцца таксама тэатральнымі калектывамі. Гледчаы Люблінна, напрыклад, цёпла сустракалі ў сябе выступленні Брэсцкага драмтэатра, які паказаў рад сваіх спектакляў: «Брэсцкая крэпасць», «Тайфун», «Жаніцьба Бальзамінава».

У паветах Люблінскага ваяводства сваё мастацтва дэманстравалі калектывы мастацкай самадзейнасці Брэста, Пінска, Баранавіч.

У сваю чаргу брэсчане прымалі ў сябе калектыв люблінскай апэраты, ансамбль песні і танца.

На брэсцкіх і люблінскіх стадыёнах часта праходзяць таварыскія і борніцтвы футбалістаў, лёгка глетаў.

Прыклады, прыведзеныя нам, гавораць аб дружбе суседзяў. Яна дапамагае ўмацоўваць брацкія сувязі паміж савецкім і польскім народам.

І. ЧАРНЯЎСКІ,
член праўлення Брэсцкага абласнога аддзялення
Таварыства савецка-польскай дружбы.

У калдычоўскім пекле

Калі ўспамінаю аб Калдычове і аб тых цудоўных людзях, якія пакутавалі там і загінулі, жах ахоплівае мяне.

25-га лістапада 1943 года па даносу здраднікаў я быў арыштаваны за антыфашысцкую дзейнасць намеснікам шэфа Слонімскага СД Варэнбургам і прасядаў у Слонімскай турме да 9-га чэрвеня 1944 года.

Я не маю сіл апісаць усе тая жахі, здэкі, катаванні, якія мне давалі перанесці ў засценках СД. Як я выжыў, як перанёс усё — не магу растлумачыць. Кармілі нас так: тры разы на дзень вада, раніцай трыццаць пяць грамаў так звананага хлеба і столькі ж у абед. Я высах, як шкільет.

9-га чэрвеня 1944 года мяне і маю жонку Людмілу (арыштаваную 8-га чэрвеня 1944 года) у ліку 92 чалавек (мужчын і жанчын) з Слонімскай турмы праз Баранавічы адправілі ў лагер смерці Калдычова.

У шаснаццаці кіламетрах на паўночны ўсход ад горада Баранавічы, не даязджаючы да мястэчка Гарадзішча, па правым баку дарогі, на беразе возера знаходзіўся былы маентак памешчыка Шалевіча Калдычова. Прыгожыя дрэвы раскінулі свае кучаравыя кроны і схавалі пад імі будынкi, якія былі ў маентку. Толькі стайні над возерам і новы белы мураваны гмах (турма) за садам былі відны тым, хто праезджаў міма. Красуе бэз, бестурботна шчабечуць птушкі.

Але вось перад вамі вырастае пяціметравай вышыні агарожа з калочага дроту. Мітусяцца чалавечыя постаці, апраунутыя ў шэра-зялёную вайсковую нямецкую ўніформу. На брылях з чырвонымі акольшамі і ў п'ятліцах знак чэрапа са скрыжаванымі касьцямі. Гэта эсдоўцы.

За струнамі густа нацягнутага калочага дроту, як цені, ходзяць схуднелыя людзі з белымі палоскамі на грудзях, на спіне і на правым сцягне. Гэта асуджаныя фашыстамі на смерць савецкія грамадзяне.

З лета 1942 года гітлераўцы арганізавалі ў Калдычове лагер смерці, і гэты цудоўны куток Беларусі стаўся месцам жахаў і гора.

Прывезлі нас з Баранавіч на двюх грузавых аўтамабільных у поўдзень. Перад домам камендатуры нас выстраілі ў тры рады — мужчын асобна ад жанчын — і пратрымалі так да вечара.

Выйшаў высокі таўстапузы эсэсавец з цыгарай у зубах. Гэта быў шэф лагера Юган Юрн. Зірнуў ён на нас, сеў у машыну і паехаў.

Потым арыштаваных пачалі выклікаць па чарзе ў камендатуру. Першай была выклікана маладая настаўніца. Бегчы трэба было хутка. Праз мінуту да нашага сляху данесліся з камендатуры раздзіраючыя дзунь крыві, а праз некалькі мінут настаўніцу выштурхнулі два п'яныя раз'юшаныя бандыты-эсдоўцы. Настаўніца была ўся пабітая, акрываўленая, сукенка на ёй падзёртая. За ёю паследавалі іншыя. І, нарэшце, дайшла чарга да мяне. Выйшаў з камендатуры Павел Чайкоўскі і назваў мае прозвішча. Ён быў апраунуты ў форму фашысцкай арганізацыі СБМ (саюз беларускай моладзі).

Мяне ўштурхнулі ў маленькі белы пакойчык, у якім сядзела дзевяць эсдоўцаў: два немцы, іншыя ў нямецкай ўніформе СД здраднікі беларускага народа. На сцяне, як каўбаса ў мясным магазіне, віселі гумаваы дубінкі рознай велічыні. Адзін дзяцюк спытаў мяе прозвішча. Імя, год нараджэння, веравызнанне, нацыянальнасць і спецыяльнасць.

Калі ён даведаўся, што я беларускі паэт, зусім раз'юшыўся.

— Га! Беларускі паэт! У сваіх вершах бальшавікоў выхваляў! — закрычаў эсдовец.

Прышоў немец-перакладчык Німан і, пагражаючы кулаком, счысць па-руску:

— Што вы тумагэ, што прыгут польшэвікі? Можат быт оні і прыгут, но мі вас тут ні отнофо не остафім!

Пасля прыйшоў у ўніформе лейтэнанта СД камендант лагера Мікалай Калько.

Немец Варэнбург, намеснік шэфа Слонімскага СД, сказаў яму па-руску:

— Палюбіцеся, пан лейтэнант: беларускі паэт!

— Беларускі паэт? Як прозвішча? — спытаў Калько.

— Новік-Пяюн! — адказаў я.

— Як імя? — зноў спытаў Калько.

— Сяргей.

Тады Калько маланкава ўдарыў мяне кулаком у ніжнюю сквіцу і разбіў яе.

Я наваліўся ад неспадзяванага моцнага ўдару і стукнуўся патыліцай аб дзверы. Дзверы адчыніліся і я ўпаў. Адтуль, з калідора, пасыпаліся на мяне ўдары гумаваымі кручанымі дубінкамі, якія па галаве наносілі мне два аграмадныя бамбізы. Затым прыступілі да «працы» два немцы: Варэнбург і белабрысы малады эсэсавец з бясколернымі вачыма і дзвюма ордэнскімі стужкамі на мундзіры.

Белабрысы немец паказаў рукой на гумаваы дубінкі, а Варэнбург сказаў яму:

— Цу швэр! (Цяжэйшыя!)

Як гаспадары малоцяць на таку жыта ў два цапы, так малалілі мяне дубінкамі фашысты. Я не вымавіў ні гукі. Яны падымалі мяне і зноў білі і так пяць разоў. Толькі пад канец міжвольна вырваўся з грудзей нечалавечы крык.

— Ага! Заспяваў! — са здэкам усклікнулі вылюдкі.

Нарэшце мяне, збітага, выштурхнулі на калідор, дзе стаялі два п'яныя бандыты з вялізнымі гумаваымі дубінкамі. Яны таксама накінуліся на мяне. На ганку адзін чубаты эсдовец «рабіў у мяне вобшык. Ён біў мяне кулакамі ў грудзі, живот, плечы. Не адгукнуўшы нічога, эсдовец спрабаваў падсунуць мне ў кішэню пяро, а я заўважыў і сказаў:

— Я такім пяром не пішу!

— А, прыкмеціў! — злосна зарычаў бандыт.

Артыст эстраднага тэатра Павел Карасевіч не вытрымаў катаванняў і застаўся ляжыць на падлозе мёртвым. Яго загадалі вынесці на панадворак, а нас прымусілі глядзець на акрываўлены труп на працягу паўгадзіны.

Калі «прыём» усім асуджаным быў закончаны, перад намі адчыніліся вароты з калочага дроту і нас усіх загналі ў лагер.

Тут камендант лагера Калько даў нам загад нашыць па дзве палоскі з белага палатна (2 сантыметры на 10 сантыметраў) на спіну, грудзі і правае сцягно.

Тэрыторыя лагера была засыпана пяском так, што аніводная траўка не расла на панадворку.

Жанчын загналі ў барак, а мужчын выстраілі адзін за адным удоўж агарожы з калочага дроту, праз які быў праведзены ток высокага напружання.

Сонца хілілася к захаду.

Вось з жаночага бараку выйшла прыгожая жанчына з доўгімі каштанавымі валасамі. Яна была апраунута ў сіною, як васьлікі, сукенку з белым каўнерыкам. На грудзях і спіне былі белыя палоскі. На нагах былі чорныя аксамітныя туфлі. У руках жанчына трымала парожнюю кансервавую бляшанку. Праходзячы міма мяне, жанчына азірнулася і сказала:

— Добры дзень, Сярожа!

Я не пазнаў яе. Жанчына падыйшла да мяне.

— Добры дзень, Сярожа!.. Не пазнаў? Я — Ліда!

— Добры дзень, Лідачка! — адказаў я. — Вось дзе лёс судзіў нам сустрэцца!

Гэта была Лідзія Аляксандраўна Хільтова, з якой ў дзяцінстве я вучыўся і сябраваў.

Ёй нехта сказаў, што мяне прывезлі, паказалі, дзе я стаю. Ліда сказала, што яна ў лагеры з мужам — святчэннікам Георгіем Хільтовым.

Больш пагаварыць не ўдалося, бо наблікаўся кат Юзэф Прончак, агідны тып са шрамам на звырнай мордзе. Падчас белалпольскай акупацыі Прончак быў наглядачыкам у Слонімскай турме. У руках ён заўсёды меў нагайку «казіную ножку» з зашытымі на раменным канцы свінцом.

Потым Лідзія і Георгій Хільтовы мне расказалі наступнае.

Святчэнніка Георгія Хільтова схвалілі ў Клецку каля царквы, да якоў ён ішоў на маленне. Лідзію арыштавалі пасля мужа.

За два тыдні да майго прыбыцця ў Калдычова святчэнніка Блячынскай праваслаўнай царквы Клецкага раёна Мінскай вобласці Мікалая Хільтова прывязалі да жалезнага ложка, расклялі пад ім агонь і спалілі жыўцом. Яго жонку Хільтову Надзежду Іванаўну расстралялі.

У лагеры былі вязні розных нацыянальнасцей: рускія, украінцы, палякі, яўрэі, татары, а найбольш было беларусаў. Сярод іх у сустрэў знаёмых настаўнікаў з Слоніма: Сенчыка Леаніда, Сенчык Ядвігу і Куніцу Ядвігу. Тут былі ўрачы, святчэннікі, ксяндзы, настаўнікі, рабочыя, сяляне, рамеснікі, старыя, маладыя і дзеці.

Душагубы-эсдоўцы закатавалі доктара Навіцкага за тое, што ён аказаў медыцынскую дапамогу хворым вязням.

28-га чэрвеня 1944 года расстралялі агранома Нікалаева з жонкай і дзеткамі-малюткамі — сынам і дачкой; урача Шварца

з мястэчка Гарадзішча з жонкай і двума сынамі-малюткамі; дваццацігадовую настаўніцу, якую ў лагеры называлі «цыганачкай» за яе надзвычайную прыгажосць, разам з яе шасці-месячнай дачушкай. Калі каты вырываўлі дзіця, а «цыганачка» абараняла і не давала, дык адарвалі ручку ў няшчаснай малюткі.

Аднаго хлопчыка, які намагаўся ўцячы з лагера, эсдоўцы злавлілі, прывязалі да слупа каля варот, білі палкамі па галаве і загадалі крываць:

— «Уцякаў, ды злавлілі!» — і брахаць па-сабачаму. Затым, пасля катаванняў хлопчыка павесілі на варотах лагера, а ўсім вязням загадалі хадзіць па вулках трупам.

Кожны ахоўнік, як правіла, меў пры сабе апрача зброі доўгаю палку, якую збіваў вязняў за абы-што.

У лагеры былі дзве дрэсіраваныя сабакі-аўчаркі, якіх нацоўвалі на ахвяры.

Калі толькі з боку Баранавіч з'яўлялася чорная легкавая аўтамашына, мы ведалі, што зараз пачуецца раз'юшаны брэх сабак, што пачнецца катаванне чарговай ахвяры.

Марозіў у жылых кроў від маладой дзяўчыны-настаўніцы, якая вярталася з такога «допыту». Яна ледзь-ледзь ішла, у падзёртай сукенцы, пакусаная сабакамі, акрываўленая. Дзяўчыну падганяў «казіная ножка» азварэлы Юзэф Прончак.

Ды ці ж у слях чалавек апісаць усе страшэнныя жахі, якія даваліся бачыць і перажыць у гэтым апраметным калдычоўскім пекле! І ці ёсць на свеце гэтыя фарбы, каб намаляваць жудасныя карціны калдычоўскай трагедыі!

(Заканчэнне будзе).

Радашковічы. Помнік Янку

Купалу.

Пра яе складаюць песні

Люсю Чалоўскую, былую вучаніцу другой сярэдняй школы горада Барысава, ведалі многія. Жыццяродасная, сціплая, кемлівая, яна заўсёды гатова была дапамагчы таварышу.

Дзяўчына скончыла 8 класаў без троек. І каб хоць крыху здавацца старэйшай, усім, з кім знаёмілася, з горадасцю гаварыла, што яна дзевяцікласніца.

Але скончыць дзевяты клас ёй так і не давялося. Пачалася вайна. Школу, з якой было так многа звязана дарагога, радаснага, занялі фашысты, адтуль даляталі часам іх п'яныя галасы.

Люся стала партызанкай.

Маладая разведчыца з атрада «Дзядзькі Колі» выконвала шмат адказных заданняў у самым пекле ворагаў. За найбольш каштоўныя весткі дзякавала Вялікая зямля.

Адночы глухімі сцяжынкамі дзяўчына прабралася ў Барысаў.

Партызанам вельмі былі патрэбны пашпарты. Люся накіравалася прама ў камендатуру да загадчыка пашпартнага аддзела Трышко.

— Я прыйшла да вас ад штаба партызанскай брыгады «Дзядзькі Колі», — роўным голасам пачала Люся, — нам неабходны чыстыя бланкі пашпартаў. Можце мяне арыштаваць, але вам таксама не жыць...

Хутка партызаны атрымалі 70 патрэбных бланкаў.

У канцы верасня 1943 года Люся Чалоўская была схопленая на Барысаўскім рынку гестапаўцамі. Цяжкія катаванні не змаглі прымусіць яе выдаць сваіх таварышаў.

Маладая патрыётка была расстраляная ў двары турмы.

Аб юнай гераіні моладзь Барысава спявае песні. На адной з плошчаў горада ёй пастаўлен помнік.

К. ГЛУШАНІН.

ДОЖДЖ І СОНЦА ПА ЗАКАЗУ

Мы ведаем, як у вёску па тэлефоннаму званку спяшаецца машына неадкладнай медыцынскай дапамогі. На любы будаўнічы аб'ект і дарожны ўчастак выязджае аўтамабіль тэхнічнай дапамогі. Але не ведаюць пакуль працаўнікі вёскі аб «службе надвор'я», якая па выкліку калгаса ці саўгаса магла б «арганізаваць» дождж, нападць вільгаццю расліны або разганяць над палямі хмары, каб сонца сагрывала зямлю.

Аднак аб такой службе — службе недалёкай будучыні — ужо гавораць вучоныя. Цікавая размова, прысвечаная штучнаму ўздзеянню на клімат, адбылася ў Галоўнай геофізічнай абсерваторыі імя А. І. Вайекава ў Ленінградзе.

Сюда на навуковую нараду сабраліся вядомыя вучоныя, іх калегі, якія працуюць на апор-

ных пунктах у саюзных рэспубліках.

За апошні час праведзены цікавыя доследы і эксперыменты па расейванню воблакаў, прадукцённаму граду, ахове раслін ад замаразкаў.

Як расказвае прафесар М. І. Будыка, дасягнуты некаторыя станоўчыя вынікі па атрыманню дажджу штучным спосабам. Устаноўлена, што пры расейванні ў паветры некаторых рэчываў можна выклікаць выпадзенне дажджу. Гэта мае вялікае значэнне для засушлівых раёнаў. Сёлетнім летам і восенню намечана правесці новыя доследы.

Поспехі нашай метэаралагічнай навукі цяпер такія, што ёй пад сілу даць навукавое абгрунтаванне раду складаных праблем, звязаных з уздзеяннем на агульны кліматычныя ўмовы значных тэрыторый. Распраца-

вана цэлая сістэма мерапрыемстваў, накіраваных на ахову раслін ад засухі, замаразкаў, забеспячэнне іх вільгаццю.

Пройдзе час, і калгасы Беларусі і Украіны, Сярэдняй Азіі і Сібіры змогуць заказваць спецыяльнае службё дождж ці сонечнае цяпло для палёў і пашы, праводзіць работы па прадукцённаму замаразкаў у садах, на калгасных нівах.

В. КРЫВАШЭН.

г. Ленінград.

НАШ АДРАС

Мінск, Ленінскі праспект, 77. Дом друку. Рэдакцыя газеты «Горла Радзімы».

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ.